

Neerlands
Onafhankelijkheid
1813-1913

2008.04.23.001

Van Gybland Oosterhoff

1813-1913 Herdenking
van het herstel van
Neerlands
Onafhankelijkheid

C Stumphius

WJ Thieme & Cie
Zutphen

23 pages

Mr. Dr. H. H. A. v. Gybland Oosterhoff
verzameling

1813

1913

HERDENKING VAN
HET HERSTEL VAN
NEËRLANDS
ONAFHANKELIJKHEID

DOOR C. STUMPHIUS

□□

□

□□

UITGAVE VAN W. J. THIEME & Cie. — ZUTPHEN

Zie achterzijde.

L. J. van Gyblaud Oosterhoff.

1813

—

1913.

HERDENKING VAN HET HERSTEL

VAN

NEËRLANDS
ONAFHANKELIJKHEID

DOOR

C. STUMPHIUS.

**Mr. Dr. HORACE HUGO ALEXANDER
VAN GYBLAND OOSTERHOFF-KAMER
Voortrekkers-Universiteit
PRETORIA**

ZUTPHEN,
W. J. THIEME & Cie.

ZIJNE KONINKLIJKE MAJESTEIT
WILLEM DE EERSTE
KONING DER NEDERLANDEN PRINS VAN ORANJE NASSAU
HERTOG VAN LUXEMBURG ENZ. ENZ.

Gedurende de laatste helft der 18e eeuw heerschten in onze Republiek bittere burgertwisten. Twee partijen, Prinsgezinden en Patriotten, stonden scherp tegenover elkander. De laatsten riepen de hulp in der Franschen, die in Jan. 1795 onder aanvoering van Pichegru over de bevroren rivieren ons land binnentrokken.

De regeering van Frankrijk, Nationale Conventie geheeten, had den oorlog verklaard, niet aan de Nederlanders, maar aan „den Stadhouder van Nederland”, Willem V. De Erfprins trachtte nog het volk tot verzet aan te sporen, maar vond geen steun, daar men beseftte, dat tegenstand nutteloos zou zijn. En omdat de Franschen weigerden onderhandelingen aan te knopen, zoolang de Stadhouder nog in het land was, besloot deze de Republiek te verlaten: den 18^{en} Jan. 1795 scheepte hij zich te Scheveningen in en vertrok naar Engeland, waarheen zijn gezin hem reeds was voorgegaan.

Met weemoed zagen velen den Oranjevorst gaan. „De Prinsenvlag op den toren woei halfstok; vele huizen langs den weg waren gesloten, sommige aanzienlijken waren in rouwkleeding; overal een getroffen zwijgende menigte geschaard op de besneeuwde straten — zoo was het tafereel, dat het vertrek der Oranjes uit het vaderland te zien gaf.”

Dienzelfden dag, des avonds, kwamen de Fransche troepen in den Haag. Met open armen werden zij ontvangen, overal

met gejuich ingehaald. Zij brachten immers „vrijheid, gelijkheid en broederschap?” Hand aan hand danste men met hen om de versierde „vrijheidsboomen”; er werd gevlagd en geillumineerd... weldra bleek, dat de Franschen niet belangeloos den Stadhouder en de oude regeering hadden verjaagd. Voor de verleende hulp verlangden zij bij het Haagsche verdrag: een deel van ons land, de beschikking over ons leger en onze vloot en 100 millioen gulden als schadeloosstelling. In Vlissingen werd Fransch garnizoen gelegd, en bovendien moesten 25,000 man Fransche troepen door ons worden uitgerust, gekleed en gevoed.

En wat waren de gevolgen van dit verdrag? Onze Republiek, thans *Bataafsche Republiek* genoemd, kwam geheel onder een vreemde mogendheid, geheel onder Frankrijk te staan. Zij werd meegesleept in alle Fransche oorlogen, in de eerste plaats in den oorlog met Engeland, en hare middelen van bestaan, hare koloniën en haar onafhankelijkheid gingen ten slotte verloren.

Over de wijze, waarop de Bataafsche Republiek zou worden bestuurd, ontstonden moeilijkheden, en hiervan maakte Frankrijk gebruik, om ons geheel onder zijn macht te krijgen. Een poging der Engelschen en Russen in 1799, om de Republiek te bevrjden, mislukte. Een Engelsch-Russisch leger landde in de nabijheid van Huisduinen; den Helder werd zonder verzet genomen, en de vice-admiraal Story gaf de vloot aan de Engelschen over, omdat de Oranjegezinde matrozen weigerden te vechten. Toen echter de Fransche generaal Brune versterkingen kreeg, leed het Engelsch-Russisch leger de nederlaag bij Bergen en bij Castricum en moest aftrekken. Een poging van den Erfprins, den zoon van Willem V, om door zijn tegenwoordigheid hier te lande een tegenomwenteling te bewerken, mis-

lukte eveneens, en onverrichterzake moest hij naar Engeland wederkeeren.

In Frankrijk had intusschen generaal Bonaparte groote macht gekregen; in 1804 werd hij als *Keizer Napoleon* de oppermachtige gebieder der Eranschen. Een korte tijd van voorspoed brak voor ons aan na het sluiten van den vrede van Amiens in 1802, waarbij wij al onze door Engeland veroverde koloniën terugkregen, behalve Ceylon. Doch reeds het volgende jaar werd de krijg hervat, omdat Napoleon weigerde, de Bataafsche Republiek te ontruimen. En daar de Keizer meende, dat wij hem niet krachtig genoeg steunden, gaf hij de schuld aan onze staatsregeling. Een éénhoofdig bestuur moest, in navolging van Frankrijk, ook bij ons worden ingesteld. *Rutger Jan Schimmelpenninck* werd in 1805 tot Raadpensionaris benoemd en met veel gezag bekleed. Hij bracht verbeteringen aan in het onderwijs en de belastingen en toonde zich een bekwaam regent, maar Napoleon koesterde andere plannen. Holland moest een koninkrijk worden, en één van 's keizers broeders zou als koning over ons regeeren. Schimmelpenninck moest wegens gezichtsverzwakking zijn ontslag nemen, en een plechtig gezantschap, met *Verhuell*, admiraal in Hollandschen dienst, aan het hoofd, ging naar Parijs om den keizer eerbiedig te verzoeken, zijn broeder Lodewijk als koning aan het hoofd van ons land te plaatsen.

Napoleon stemde hierin toe; de Bataafsche Republiek hield op te bestaan en werd veranderd in het *Koninkrijk Holland*, 1806—1810, met *Lodewijk Napoleon* als koning. Deze was een goedhartig en zachtaardig man, wel wat ijdel en verkwistend, doch die het wél met ons meende. Dit bleek o.a. bij de ramp, die Leiden in 1807 trof door het springen van een kruitschip, en bij de overstromingen in de jaren 1808 en 1809, die een

groot deel van ons land teisterden. In alle opzichten toonde hij zich een verdraagzaam man, die het welzijn van ons volk zooveel mogelijk trachtte te bevorderen.

Weldra geraakte hij met zijn broeder in onmin. Napoleon had nl. uitdrukkelijk bij Lodewijks verheffing tot koning van Holland er op gewezen, dat hij nooit moest vergeten, „steeds een Franschman te zijn en te blijven”; dat hij zich immer gedachtig moest zijn de plichten, die hij jegens Napoleon te vervullen had. En dit vergat Lodewijk „de goede.” Hij wilde Hollander worden, voor Holland zich verdienstelijk maken. Daarom kante hij zich tegen die maatregelen van Napoleon, welke hij in strijd achtte met onze belangen. Zoo wilde hij niet de *conscriptie* of gedwongen loting invoeren, omdat landbouw, handel en nijverheid daaronder te veel lijden zouden. Hij wilde niet weten van de *tierceering*, die beoogde slechts 1/3 van de rente der staatsschuld te betalen, waardoor velen in hun bestaan getroffen zouden worden. Hij wilde bezuinigen op de uitgaven voor leger en vloot, daar de bevolking op te zware lasten reeds stond. Napoleon wilde juist het tegenovergestelde. Holland moest sterk zijn, om een aanval van Engeland te kunnen weerstaan, ja, om van uit Holland desnoods Engeland zelf aan te vallen.

Wat Napoleon gevreesd had, gebeurde. De Engelschen, bekend met den zwakken toestand van onze verdedigingsmiddelen, deden in 1809 een inval in Zeeland, dat zij bijna geheel vermeesterden. Een poging om Antwerpen te bemachtigen, moest worden opgegeven, toen een Fransch leger naderde. De Engelschen, door Zeeuwsche koortsen gekweld, moesten ons land verlaten. Maar de Keizer was in hooge mate vertoornd op zijn broeder, die door zijn zorgeloosheid en tegenwerking het keizerrijk aan groote gevaren had blootgesteld.

Er kwamen nog meer grieven bij: Lodewijk was ijdel en stelde tegen den zin van Napoleon nieuwe ridderorden in. Hij was bovendien verkwistend en had een kostbare hofhouding, terwijl zijn herhaalde verhuizingen schatten gelds eischten. Maar wat de Keizer hem het meest kwalijk nam, was de slappe toepassing van het *Continentalstelsel* door zijn broeder. Engeland was meester ter zee; dat land te onderwerpen was een onmogelijkheid. Door de vernietiging van den Britschen handel hoopte Napoleon zijn erfvijand te vernederen. Daartoe vaardigde hij een decreet uit, waarbij aan het vaste land (het continent) alle handel met Engeland verboden en het verbranden van alle Engelsche waren gelast werd. Wel ondervond Engeland veel nadeel van dit stelsel, maar het had een ruime vergoeding in den reusachtigen smokkelhandel, dien koning Lodewijk in de hand werkte.

Napoleon was woedend over dit weerstreven van zijn bevelen, en na den inval der Engelschen in Zeeland liet hij zijn broeder weten, dat hij afstand moest doen van een gedeelte van zijn koninkrijk en toestaan, dat de kusten streng werden bewaakt door Fransche douaniers, om allen smokkelhandel tegen te gaan, en dat hij de tierceering der staatsschuld moest invoeren. Lodewijk, die spoedig inzag, dat het met zijn gezag gedaan was, deed den 1^{en} Juli 1810 afstand van de kroon ten behoeve van zijn zoon. Napoleon keurde dit plan evenwel af en verklaarde Holland, dat toch slechts „een aanslibbing der Fransche rivieren” was, bij zijn rijk ingelijfd.

Het tijdperk der inlijving, 1810—1813, of dat der Fransche overheersching, is wel het somberste uit onze geschiedenis. Met onze onafhankelijkheid was het voor goed gedaan. Toen heeft het Nederlandsche volk den zwaren druk gevoeld van

een smadelijke overheersching, en gezocht onder de tirannie eener vreemde heerschappij. Aanvankelijk trad Napoleon gematigd op en volgde de adviezen van bekwame mannen als Gogel, van Maanen, Verhuell, e.a. Door de invoering van Fransche wetten kregen wij een algemeene en betere wetgeving; op de gemeente-financiën werd scherp toezicht gehouden; een Burgerlijke Stand werd ingesteld; de rechtspleging en het gevangeniswezen werden verbeterd.

Ongetwijfeld waren dit nuttige maatregelen, die aan veel verkeerd een einde maakten. Doch zij wogen niet op tegen zoovele andere, die door ons volk als echte dwangwetten werden gevoeld. De *tiërceering*, thans doorgevoerd, bracht vele familiën ten val en armoede in tal van gezinnen. De *conscriptie* wekte de grootste verbittering en trof vooral de lagere volksklasse, daar de vermogenden door het stellen van plaatsvervangers zich vrij konden koopen van den militairen dienst. Wie 20 jaar oud was, moest loten, en wie een ongelukkig nummer trok, werd voor 5 jaren ingedeeld bij het Fransche leger, moest ten strijde trekken voor den man, die als dwingeland zich bij de volken gehaat maakte. Ook de vloot moest worden bemand; den Helder moest een tweede Gibraltar worden en werd krachtig versterkt, evenals de stelling van Amsterdam. Persoonlijk kwam de Keizer er zich van overtuigen, of zijne bevelen stipt werden opgevolgd. Bij zijn bezoek aan ons land werd hij feestelijk gehuldigd en met laffe vleitaal toegesproken. Mannen van karakter, als G. K. van Hogendorp en A. R. Falck deden aan die bewierooking niet mede: zij bleven in hunne woningen en onttrokken zich aan het overdreven en vernederend huldebetoon voor den „Keizer aller Franschen.”

Het *Fransche belastingstelsel*, ook in ons land geldende, drukte zwaar op de verarmde bevolking. Vooral de gehate

belasting op de geliefkoosde tabak veroorzaakte groote ontevredenheid: voortaan moesten gedroogde kersebladeren de tabak vervangen.

Overal was een *streng politie-toezicht*, ontaardend in een spionnenstelsel, naarmate het misnoegen tegen de vreemde heerschappij grooter werd. Nauwlettend werd toegezien op de drukpers; couranten en advertentiën moesten zoowel in het Fransch als in het Hollandsch verschijnen. Op alle scholen moest de *Fransche taal* geleerd, alle regeeringsstukken moesten in het Fransch vertaald worden: het Hollandsch moest langzamerhand verdwijnen, alle Hollanders moesten Franschen worden.

De strenge toepassing van het *Continentalstelsel*, thans door een heirleger van douanen gehandhaafd, deed de verarming toenemen en de prijzen van verschillende artikelen schrikbarend stijgen. Koffie, suiker en tabak kostten ongeveer *f* 3 het pond! Ambtenaren, onderwijzers, predikanten, professoren kregen een tijdlang geen traktement uitbetaald en leden gebrek. In Amsterdam, Haarlem, den Haag, e.a. plaatsen stonden honderden huizen leeg of werden voor afbraak verkocht. In Amsterdam alleen werd $\frac{1}{4}$ der bevolking bedeed! Handel en nijverheid waren tot stilstand gedoemd; met de visscherij was het treurig gesteld. Al onze koloniën gingen verloren; slechts op het eilandje Decima woei nog de Hollandsche driekleur.

Is het te verwonderen, dat reikhalzend werd uitgezien naar het oogenblik, waarop het Nederlandsche volk van de Fransche overheersching zou worden bevrijd? Er was ontzettend veel geleden. Doch juist dat gemeenschappelijk lijden had een vurig verlangen van de gansche natie doen geboren worden naar den

terugkeer van het beminde Oranjehuis. Alle partijschappen van vroeger waren verdwenen. Slechts één wensch werd door allen gekoesterd: bevrijding van de vreemde dwingelandij, herstel van Neêrlands onafhankelijkheid.

Napoleon stond thans op het toppunt zijner macht. Tal van koningen en vorsten bogen voor den geweldenaar. Engeland echter kon hij niet bedwingen, en ook Rusland wenschte zich niet te onderwerpen aan de dwangmaatregelen van den Franschen keizer. Rusland wilde o.a. niet meewerken tot het invoeren van het Continentaalstelsel; daarom moest dit groote rijk vernederd worden. Met een reusachtig leger van meer dan een half millioen soldaten (waaronder 15000 Nederlanders), trok de overmoedige Keizer naar Rusland. Na bloedige gevechten had hij Moskou bereikt. Maar de Russen staken de stad in brand en Napoleon was genoodzaakt den terugtocht te aanvaarden. Welk een ellende „de groote armee” op dien tocht geleden heeft, gaat alle beschrijving te boven. Duizenden kwamen van koude en gebrek op de eindelooze sneeuwvlakten om, duizenden vielen door het zwaard der achtervolgende Kozakken, duizenden werden krijgsgevangen gemaakt. (Slechts aan de zelfopofferende trouw der Hollandsche pontonniers aan de Berezina dankte Napoleon zijn leven).

De veldtocht naar Rusland had ernstige gevolgen. Het Duitse volk stond tegen Napoleon op; Pruisen verbond zich met Rusland. Nog eenmaal zou de gevreesde Keizer zijn geluk beproeven. Binnen korten tijd had hij opnieuw een geducht leger op de been gebracht. Ook in ons land werden nieuwe en vervroegde lichtingen opgeroepen, wat hier en daar aanleiding gaf tot plaatselijke oproeren. Door de oprichting van een eerewacht, de „*Garde d' Honneur*”, waarbij de zonen der aanzienlijken werden ingedeeld, meende Napoleon zich de trouw

HET DRIEMANSCHAP VAN 1813.

Op de Grond van de Grondwet van 1813. De Grondwet van 1813. De Grondwet van 1813.

der hogere standen te verzekeren. De „*Volkerenslag*” bij *Leipzig*, 16, 18 en 19 October 1813 besliste over het lot van Europa: het Fransche leger werd verslagen en moest vluchten; met Napoleons macht was het gedaan.

Eerst in het begin van November hoorde men in ons land, wat bij *Leipzig* was voorgevallen. Wat zou men doen? Zou men zelf de handen uit de mouw steken om de onafhankelijkheid te verkrijgen, of zou men wachten, tot de bondgenooten ons te hulp kwamen? Waren er bovendien wel personen, bekwaam en kordaat genoeg, om de leiding van den opstand tegen het Fransche gezag op zich te nemen! De maand November van het jaar 1813 zou op die vragen een bevestigend antwoord geven.

Gijsbert Karel van Hogendorp te 's-Gravenhage, een man, die nimmer eenig staatsambt in den Fransche tijd had willen bekleeden, had zich al tijdens den tocht naar Rusland bezig gehouden met het ontwerpen eener grondwet voor het Nederlandsche volk. Na den voor Napoleon zoo noodlottigen afloop van dien tocht ging van Hogendorp verder. Met vijf andere heeren, waarvan vooral bekend zijn *Van der Duijn van Maasdam* en de graaf *Van Limburg Stirum* begon hij in nachtelijke bijeenkomsten plannen te beramen voor het herstel onzer onafhankelijkheid en den terugkeer van het Huis van Oranje.

Voor de Fransche spionnen waren deze vergaderingen niet geheim gebleven. Aan den Commissaris van politie *Ampt* was door het Franschgezinde Haagsche stadsbestuur opgedragen een onderzoek in te stellen. Doch daar *Ampt* het met van Hogendorp en de zijnen volmaakt eens was, leverde het onderzoek natuurlijk niets op.

Na den slag bij *Leipzig* ging het comité nog verder. Ieder der leden koos vier betrouwbare personen, die op hun beurt

zich ook ieder met een viertal in verbinding stelden, zoodat ten slotte éen groot aantal in de zaak betrokken waren. Ook gelukte het aan van Limburg Stirum de geheele Nationale Garde (een soort Schutterij) onder bevel van den kolonel S. van Oldenbarneveldt, genaamd Witte Tulling, voor het „complot” te winnen.

Aldus stond in den Haag het Fransche bewind tegenover een vijandelijke bevolking, gesteund door een deel der krijgsmacht. Toch wilde van Hogendorp, uit vrees voor een bloedbad, geen botsing uitlokken. De beslissing moest van elders komen. Den 15^{en} November begonnen opstootjes in *Amsterdam*. Na den slag bij Leipzig waren Russische en Pruisische troepen naar onze grenzen opgetrokken en vertoonden zich weldra in het oosten van ons land. Vele Fransche ambtenaren, wetende, hoe gehaat zij waren, vluchtten. *Molitor*, bevelhebbér van het garnizoen te Amsterdam, vreezende, van Frankrijk te worden afgesneden, had reeds den 13^{en} November last gegeven zijn troepen naar Utrecht te verleggen. Het vertrek dezer krijgsmacht gaf het sein tot een volksbeweging. De douanenhuisjes werden in brand gestoken; uithangborden met den keizerlijken adelaar prijkende, vernield; woningen van Fransche ambtenaren geplunderd. Daar de losbandigheid van het volk een steeds dreigender aanzien kreeg, trad de Nationale Garde onder den kolonel *van Brien* en den kapitein *A. R. Falck* met kracht op en herstelde de orde door de instelling van een „voorloopig bestuur.” Dit durfde evenwel geen verdere maatregelen nemen tegen het Fransche bewind; want in Naarden, Muiden, Haarlem en Utrecht lag Fransch garnizoen, en zwaar bewapende kanonneerbooten bedreigden de stad.

Moest Amsterdam uit voorzichtigheid zich wel onzijdig houden, in *den Haag* was dit niet het geval. De kloeke en

voortvarende Van Limburg Stirum stelde Van Hogendorp voor, door te tasten. In den morgen van den 17^{en} November vertoonde Van Limburg Stirum zich met een Oranjekokarde op den hoed op straat, welk voorbeeld werd gevolgd door de zonen van Van Hogendorp en vele Hagenaars.

„Welk een indruk de verschijning van Van Limburg Stirum, in het openbaar, met de oranjekokarde op den hoed, en straks ook door de zonen van Van Hogendorp, op gelijke wijze versierd; welk een indruk deze vertooning maakte, is nauwelijks te beschrijven. Niemand twijfelde meer, of de dageraad der vrijheid was waarlijk aangebroken. Binnen weinige oogenblikken prijkte de oranjekleur op aller hoofd en borst; welhaast praalde zij ook voor de vensters en wapperde voor alle winkeldeuren. Huizen en werkplaatsen liepen ledig: de gansche bevolking kwam op de straten; de lucht weergalmde van gejuich en gelukwenschen en uit veler oogen vloeiden vreugdetranen. En schoon het aan geen verwensching van de Franschen ontbrak, schoon welhaast hunne adelaars en wapenschilden ook hier niet langer geduld werden, nergens echter werd geweld gepleegd en nergens ontdekte men sporen der voormalige tweedracht.” (v. d. Palm).

Het Fransche garnizoen achtte het geraden den Haag te verlaten. Van Limburg Stirum trad als „voorloopig gouverneur” van de stad in naam van den Prins op en liet de Oranjevlag van het stadhuis steken. Een *proclamatie* werd uitgevaardigd, waarin de Prins van Oranje tot „Hooge Overheid” werd uitgeroepen en de bevolking tot kalmte werd aangemaand. Die proclamatie luidde aldus:

„Oranje Boven! Holland is vrij. De Bondgenooten trekken op Utrecht. De Engelschen worden geroepen. De Franschen vluchten aan alle kanten. De zee is open. De koophandel her-

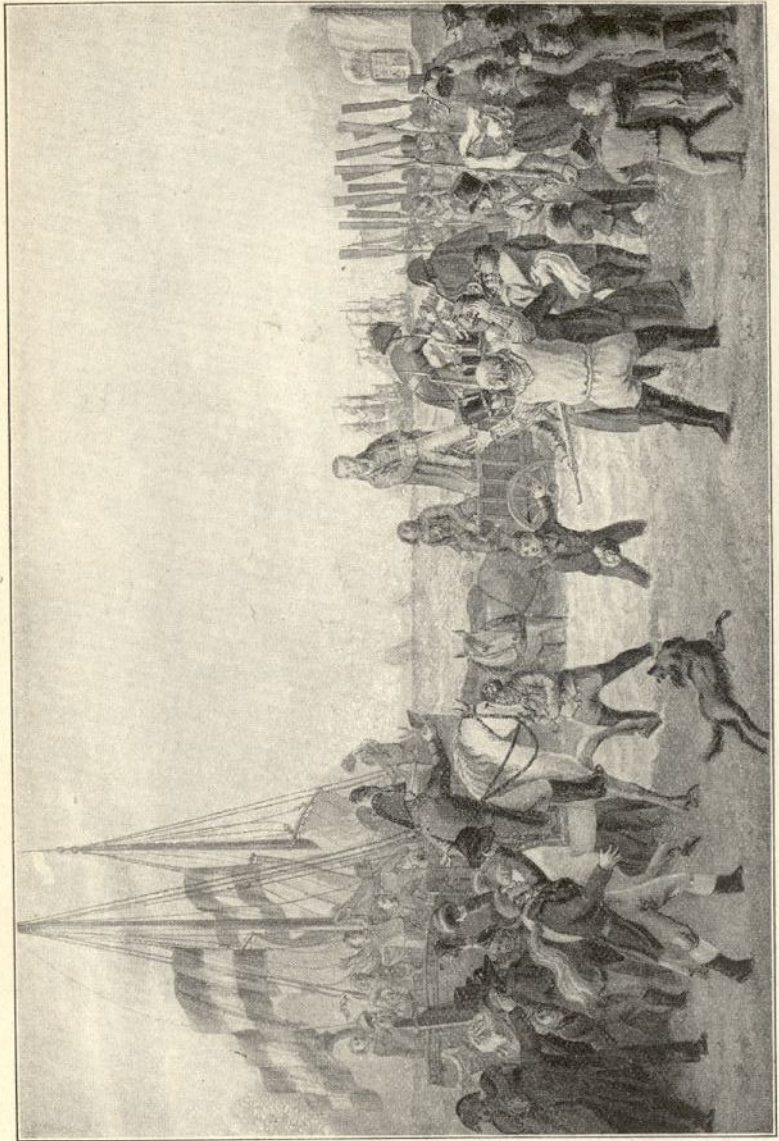

leeft. Alle partijschap heeft opgehouden. Al het geledene is vergeten en vergeven. Alle de aanzienlijken komen in de Regeering. De Regeering roept den Prins uit tot Hooge Overheid. Wij voegen ons bij de Bondgenooten en dwingen den vijand tot vrede. Het volk krijgt een vroolijken dag op gemeene kosten, zonder plundering noch mishandeling. Elk dankt God. De oude tijden komen wederom. Oranje Boven!"

Een vergadering van oud-regenten werd bijeengeroepen om het bewind in handen te nemen. Maar velen aarzelden. Toen besloot het driemanschap *Van Hogendorp, Van der Duyn van Maasdam* en *Van Limburg Stirum* flink door te zetten. Fagel en Perponcher vertrokken naar Engeland, om bij den Prins van Oranje op diens overkomst aan te dringen; Van Hogendorp en Van der Duyn van Maasdam verklaarden de regeering op zich te nemen tot aan de komst van Zijne Hoogheid. Door de volgende proclamatie van 20 Nov. 1813 werd dit bekend gemaakt:

„Alzoo de regeeringloosheid veel is voorgekomen in de meeste steden door wijze voorzieningen van de notabelste ingezetenen, maar het Algemeen Bestuur geheel verwaarloosd en in niemands handen is, terwijl het geroep van alle zijden om zulk een Bestuur tot redding van het Vaderland onze harten diep getroffen heeft, zoo is het, dat wij besloten hebben hetzelve op te vatten tot de komst van Zijne Hoogheid toe, — bezwerende alle brave Nederlanders om zich te vereenigen tot ondersteuning van dit ons cordaat besluit. God helpt degenen, die zich zelven helpen!"

Deze mannentaal sloeg in. Toch was de toestand niet zonder gevaar. In bijna alle vestingen lagen Fransche garnizoenen. Amsterdam, Molitors wraak vreezende, was nog niet te be-

Aankomst van den Prins te Scheveningen

wegen zich bij den opstand aan te sluiten. Maar de heeren *Kemper* en *Scholten*, begrijpende van hoe groot gewicht de overgang van Amsterdam zou zijn, besloten vol te houden. Een legertje van 200 Kozakken, in de stad gebracht, gaf den doorslag, en den 24^{en} November verklaarde Amsterdam zich voor den Prins. Leiden was reeds voorgegaan en gevolgd door Rotterdam, Gouda en Dordrecht.

Het „Algemeen Bestuur” onder Van Hogendorp en Van der Duyn van Maasdam deed al het mogelijke om de bevolking aan te wakkeren en de wankelmoedigen tot andere gedachten te brengen. Twee legertjes werden gevormd. Een ervan nam Woerden in bezit. Doch de vreugde was van korten duur: een afdeeling Franschen overrompelde den volgenden dag de zwakke bezetting en bedreef in het dorp de schandelijkste gruwelen.

Deze tegenslag maakte een diepen indruk en wekte groote verslagenheid. Een kreet van ontzetting ging op over de euvel-daden, te Woerden begaan. De vreesachtigen en kleinmoedigen gaven van het gebeurde de schuld aan de mannen, die het gewaagd hadden zoo voorbarig en overijld den opstand tegen Frankrijk te beginnen. Ter eere van het grootste deel van het Nederlandsche volk moet worden getuigd, dat het zijn vertrouwen in Van Hogendorp en de zijnen niet verloor.

Gelukkig gaven een tweetal gebeurtenissen nieuwen moed. De verbonden legers van Russen en Pruisen drongen steeds dieper het land in, en in den vroegen morgen van den 28^{en} November verliet Molitor de stad Utrecht, die zich onmiddellijk voor den Prins verklaarde. Alle gevaar voor Leiden of Amsterdam was thans geweken. Het tweede feit van beteekenis was de overkomst van den Prins van Oranje. Nauwelijks had hij van den opstand in ons land vernomen, of

hij nam maatregelen om naar Holland te gaan. *Den 30^{en} November 1813 stapte hij te Scheveningen aan land* en begaf zich onder uitbundige toejuichingen der menigte naar den Haag.

Wat er toen omging in het gemoed onzer vaderen, geeft een tijdgenoot (v. d. Palm) op treffende wijze weer.

„Nooit werd vreugde, tot dronkenschap opgevoerd, op zoo verschillende wijze naar ieders aard vertoond. Hier deed ze de oogen schitteren, daar benevelde zij ze met den zoeten dauw der natuur; ginds stond men wezenloos, geworteld in den grond, als geloofde men niet, wat men zag. Dezen gloeide het gelaat, gene verbleekte; de een barstte los in gejuich, des anderen stem smoorde in het snikken der overkropte borst. Den ouden was het, als hadden zij een kind uit den dood wedergekregen, de mannen een broeder, de jongelingen een vader.”

Eén groot en overweldigend gevoel van dankbaarheid vulde aller hart, nu de omwenteling was volbracht. Dank aan de mannen, die niet hadden gewanhoopt, maar in vertrouwen op God den opstand waren begonnen. Dank bovenal aan Hem, in Wiens hand het lot der volkeren berust.

Het duurde tot Mei 1814, eer alle Franschen ons land hadden verlaten. Verhuell, commandant van den Helder, wilde deze vesting niet overgeven, voor hij door Lodewijk XVIII, koning van Frankrijk, ontslagen was van zijn eed van trouw aan Napoleon. Evenzoo ging het met de bezetting van Bergen op Zoom. Delfzijl was de laatste stad, die door de Franschen werd ontruimd, 23 Mei 1814.

Zoo was Nederland voor goed van de vreemde overheersching bevrijd en hersteld als een onafhankelijken staat. Weer was het een telg uit het geliefde Oranjehuis, tot wien de natie zich wendde in de ure des gevaars. Kon men zich geluk, kon men

zich voorspoed voorstellen zonder Oranje? Oranje en Nederland, Nederland en Oranje zijn één!

Wat ons in de toekomst wacht, wij weten het niet. Welk het lot der kleine volken zijn zal, ligt in het duister. Maar als wij ooit weer worden geroepen om onze vrijheid, onze onafhankelijkheid te verdedigen, laat ons dan bedenken (Jorissen): „De volken gaan niet onder, die niet bezwijken willen. Ook het kleine Nederland zal staande blijven op zijn dijken, zoolang ieder onzer den eed getrouw blijft, door den eersten Willem voor tijdgenoot en nageslacht afgelegd:

„Je Maintiendrai!” (Ik zal handhaven!)

Prijs			12 ¹ / ₂ ct.
"	100	Ex.	11 ct.
"	500	"	10 ct.
"	1000	"	9 ct.
"	2000	"	8 ct.
"	5000	"	7 ¹ / ₂ ct.